

Boomkwekerij artikel

'De natuurplannen

Telen met toekomst

Vijf boomkwekers uit de omgeving van Horst en Lottum doen mee aan 'Telen met toekomst'. Zij zoeken naar oplossingen voor de stikstof- en fosfaatproblematiek. Daarnaast vraagt de toekomstige gewasbescherming bijzondere aandacht. Naast deze twee hoofdpeilers in dit project zijn er nog andere aspecten waaraan aandacht wordt besteed: water, energie en last but not least: natuur.

Cross-compliance

De agrarische sector wordt geconfronteerd met de vraag uit de maatschappij om meer natuur. Dit geldt uiteraard ook voor boomkwekers.

De vijf boomkwekers die meedoen aan Telen met toekomst, hebben hiervoor zogenaamde natuurplannen opgesteld. In de natuurplannen staat beschreven hoe de bedrijven natuur kunnen toelaten in hun moderne bedrijfsvoering.

Vooralsnog is de integratie tussen teelt en natuur een vrijblijvend. In de toekomst kan dat anders worden. Alle tekenen wijzen er op dat in de toekomst agrarisch ondernemers vergoedingen zullen gaan krijgen voor hun inspanningen om het landschap mooi te houden en een stuk natuur te verwezenlijken of te onderhouden. Dit is de zogenaamde 'cross-compliance' gedachte. Nu is het echter nog niet zover.

Aanpak natuurplan

Hoe komt een natuurplan tot stand? Hierbij zijn twee zaken van belang die niet los staan van elkaar: beleid en geschiedenis van het gebied. Het beleid, uitgaande van de geschiedenis, heeft in provinciale omgevingsplannen aangegeven hoe men een regio wil inrichten: waar komt landbouw, recreatie, wonen, natuur (Ecologische Hoofd Structuur), etc. Daarbij laat het beleid zich leiden door de cultuurgeschiedenis en landschapsecologie van het gebied. In hoofdlijnen komt het er op neer dat men terug gaat tot ongeveer een eeuw geleden.

Heeft men achterhaald wat het beleid wil in de regio waar de bedrijven liggen, dan komt de volgende stap: inventarisatie van natuurelementen op de bedrijven. Voorbeelden hiervan zijn: bosschages, kruidachtige verbindingsstroken, sloten en solitaire bomen. Bosschages bieden bescherming en voedsel aan vogels, nuttige insecten en zoogdieren. Grasbanen, vooral de minder homogene, bieden een schuilplaats voor o.a. loopkevers, kortschildkevers en spinnen. Dit zijn nuttige organismen die beschadigers van teelten mede helpen onderdrukken. Al gauw blijkt dat op ieder bedrijf wel enkele specifieke natuurelementen zijn te vinden.

Geen extra schade

Vaak hoort men de argumenten dat meer natuur op de bedrijven zou bijdragen aan meer schade aan de gewassen, verhoogde onkruiddruk, etc. Dit blijkt niet waar te zijn. Jarenlang onderzoek bij PPO-Lelystad, heeft aangetoond dat men in ieder geval in de akkerbouw niet bang hoeft te zijn voor veronkruiding en extra schade. Kruidenstroken worden immers veelal aangelegd op de teeltvrije zones. Deze zones zijn armer aan nutriënten dan de percelen zelf. Daardoor groeien er andere planten die zich niet thuis voelen in de teelt. Beschadigers zoals ziekten en plagen zijn meestal soortspecifiek. Omdat in natuurelementen andere soorten planten staan, komen daar bijvoorbeeld luizen voor die niet schadelijk kunnen zijn in de teelten met als uitzondering teelten en kruiden die tot dezelfde plantenfamilie behoren. De eerlijkheid gebiedt wel te zeggen dat er altijd uitzonderingen zijn die de regel bevestigen. Veel hangt ook af van de gekozen gewasbeschermingsmethodiek.

Wat te doen

Nadat is geïnventariseerd wat er aan natuur aanwezig is op de bedrijven, kan men aangeven waarnaar men wil streven. Uitgangspunt is dat er circa 5% natuurelementen (oppervlakte-eenheid) op de bedrijven aanwezig moeten zijn. Op de vijf boomkwekerijen die meedoen aan Telen met toekomst is gebleken dat er op ieder bedrijf al minimaal 2,5% natuurelementen aanwezig zijn. Kortom: het tekort bedraagt 2,5% of minder. Voor deze tekorten worden oplossingen geboden. Deze oplossingen worden weergegeven in de natuurplannen.

Prioriteiten

In de eerste plaats zijn de belangrijkste elementen voor natuur op bedrijven de natte structuren, zoals sloten en poelen. Juist hier is de variatie het grootst. Daarbij geldt: hoe flauwer het talud, des te groter zijn de natuurwaarden. Daarbij moeten de sloten ook nog eens gebufferd worden. Hiervoor geldt minimaal de teeltvrije zone. Ideaal zou echter zijn als men deze buffers zou verbreden tot minimaal 4 meter. Uit studies is bekend dat drift van bestrijdingsmiddelen tot meer dan 4 meter behoorlijk kan verwaaien onder suboptimale spuitomstandigheden. Overigens geldt bijvoorbeeld voor laanboomkwekerijen (en boomgaarden) een teeltvrije zone van 6 meter.

In de tweede plaats is van belang dat natuurelementen met elkaar zijn verbonden. Kruiden en bosschages mogen maximaal 100 meter van elkaar verwijderd zijn, willen zij een voor dieren nuttige verbinding vormen. Dus: op bedrijven moet niet alleen 5% natuur aanwezig zijn, maar deze natuur moet ook nog eens goed verdeeld zijn.

Oplossingsrichtingen

Het beheer van kruidige vegetaties is van belang. Uitgangspunt is dat men verschrallingbeheer moet toepassen. Een kruidige vegetatie moet daartoe twee maal per jaar worden gemaaid, in juli en oktober, waarbij men het maaisel afvoert. Op deze manier verdwijnen de overtollige nutriënten uit het systeem. Twee zaken zijn hiervoor van belang: men moet maaien en niet klepelen en men moet daadwerkelijk binnen 7 tot 10 dagen het maaisel afvoeren. Men hoeft het maaisel niet meteen af te voeren: eerst moeten de zaden uit de bloemen in de zode kunnen vallen. Afvoeren moet men niet vergeten. Laat men het maaisel liggen dan verrijkt men op den duur de zode zodanig dat er brandnetels en akkerdistels gaan groeien. Deze planten zijn niet gewenst! Ideaal zou zijn als men gemaaide en ongemaaide stukken met elkaar zou afwisselen.

Kruidige vegetaties moet men vaak 'maken'. In de eerste plaats kan dat door zadenmengsels te kopen bij daartoe gespecialiseerde leveranciers (Biodivers/Barenbrug, etc.). Liever zou men het zaad uit de omgeving van verschraalde, niet bemeste terreinen moeten halen. Dit heeft als voordeel dat men gebiedseigen kruiden inbrengt. Daartoe maait men een perceel in de omgeving na de bloei. Dit maaisel verzamelt men en schudt het uit op de daartoe uitgekozen plaats op het eigen bedrijf. De zaden vallen nu op de grond en een en ander kan uitgroeien tot een kruidenrijke vegetatie. Daarnaast bevatten de gekochte zaadmengsels vaak niet alleen botanische soorten.

Behalve voor kruidenrijke vegetaties, kan men ook kiezen voor de aanleg/onderhoud van bosschages, een gemengde haag, houtsingel, bomenrij of solitaire bomen, ruigte, graanrand, bloemrijk mengsel, poel, houtril en/of een mantel-zoomvegetatie. De ene maatregel is ingrijpender dan de andere. Vooral rietranden kunnen drift beperken. Voorwaarde is wel dat er rietranden gecreëerd moet kunnen worden.

Omdat veel boomkwekers, ook de deelnemers in dit project, tevens akkerbouwgewassen verbouwen, zijn graanranden een praktische oplossing. Langs een sloot of langs een bestaand bos legt men een graanrand aan. Deze graanranden bieden dekking en voedsel aan diverse vogels, zoals de gele kwikstaart en de veldleeuwerik. Natuurlijk moet men deze graanranden niet bespuiten. Dan vergiftigt men het voedsel voor

deze vogels. Omdat graanranden bij voorkeur op de teeltvrije zones aangelegd zullen worden, mag er natuurlijk ook niet bemest worden.

Aanleg van een poel heeft alleen zin als er water op het bedrijf aanwezig is. Vaak is het aanleggen van (padden)poelen niet nodig. Gemeentes leggen veelal uit zichzelf vaak poelen aan.

Een leuke oplossing voor de begroeiing van buffers zijn bloemrijke mengsels. Speciaal geschikt hiervoor zijn mengsels van bladrammenas, heggewikke, Persische klaver (niet inheems) en Engels raaigras. Dit mengsel is goed bestand tegen berijden en draagt zorg voor een lange bloeiboog.

Samenvattend: een boomkweker kan dus kiezen uit verschillende mogelijkheden om het element natuur op zijn bedrijf te versterken. De natuurplannen geven de huidige en gewenste situatie weer, evenals de prioriteiten en de oplossingsrichtingen en ten slotte geven ze aan hoe de vork in de steel te steken.

Vooralsnog zijn deze natuurplannen voor de vijf bedrijven vrijblijvend. Toch hebben verschillende ondernemers al aangegeven dat ze bepaalde aspecten uit de plannen zullen overnemen.

In 'Telen met toekomst' werken agrarische ondernemers samen met Wageningen UR (Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V. en Plant Research International B.V.) en DLV Adviesgroep nv aan duurzame bedrijfssystemen voor akkerbouw, bloembollenteelt, boomteelt en vollegrondsgroenteteelt.

In 'Telen met toekomst' staan vijf thema's centraal: schoon milieu (mineralen en gewasbescherming), duurzaam beheer van productiemiddelen (energie, water en bodemvruchtbaarheid), kwaliteitsproductie, continuïteit van het bedrijf en agrarisch natuurbeheer.

Opdrachtgevers van 'Telen met toekomst' zijn het ministerie van LNV en VROM. Het project is in de loop van 2000 gestart en heeft een looptijd van vier jaar. In 'Telen met toekomst' wordt uitgegaan van zeer strenge milieunormen. De praktijkbedrijven liggen in gebieden waar het mineralenprobleem het grootst is.

Voor meer informatie: 'Werkgroep communicatie 'Telen met toekomst', telefoon: (0317) 491612 of www.telenmettoekomst.nl

Wouter Schuring is gewasonderzoeker siergewassen bij PPO-bomen te Boskoop, telefoon: 0172 – 236740. Eugène van Abeelen is werkzaam als bedrijfsadviseur bij de DLV, telefoon: 0411 – 652525.